

jer zapisano u estetskoj domeni otkriva nemoć služenja pjesnička metaforom. Sveti nije bura u čaši vode, a pjesnički svjet nije svijet zubobolja, zglobobolja i birokratskih piramida, pjesnički svjet je orfejska borba, i stoga naiavnost riječi kojima ova knjiga obiluje ne pogda zbilju, nego pjesničku fikciju zbilje, a što po svom ontosu pripada svjetu proze. U ovim stihovima i metaforama nema sjedišnjavajućeg jedinstva, sve se iscrpljuje u vezanosti riječi sa značenjima. Lirska činjenica nije postala lirska situacija, i utisak je da je ona poslužila da se nešto priopći, otrgne od zaborava a ne stvori.

Mnogi stihovi knjige kao da nisu odležali i prešli nužni put fermentacije, i pjesnikinja o svojim prelomnim godinama pjeva kao da to i nisu prelomne godine, da su one prelome samo po tome što je u njima napisana knjiga »Prelomne godine«.

SVETLANA MAKAROVIĆ: »SUSED JE GORA«

»Obzorja«, Ljubljana 1980.

Piše: Denis Poniž

Kad u kratkim crtama pokušavamo da navedemo nekoliko misli o novoj pesničkoj zbirci Svetlane Makarović *Sused je gora*, nikako ne smemo gubiti iz vida sve ono što je ova pesnikinja već ugradila u savremenu slovenačku poeziju. To nije samo shvatanje jezika kakvo su generacije reista i ludista uspele da razviju do (jednog) mogućeg zaključka — kad se barokno nabijena i obojeno slikovita reč stopila u samu sebe; to je i skoro demonsko snažno traganje za iskonskim elementima; kakve poznaje narodna poezija. Poezija Svetlane Makarović je poezija snažnih, oštreljivih i jasnih emotivnih putovanja: ljubav, neprijateljstvo, volja, smrt, postojanje — susedstvo: to su elementi koji nas uvek ponovo iznenadjuju svojim dubokim, skoro nepremostivim protivrečnostima. Kruhlost skriva čvrstinu, ljubav ljutju i neprijateljstvo, milina zlobu. U početku, kao po nekom nepisanom pravilu, sadržana je senka kraja, u svakom umiranju skrije se blato života. Pri tome je i forma stiha većim delom ostala u okvirima narodne poezije — svojim na momente monotonim ponavljanjima rime čine semantičku pozadinu pesničke poruke.

Nova knjiga Svetlane Makarović govori o pitanjima koja su pre nekoliko godina počela da interesuju slovenačku poeziju, koja su nastala iz prividne bezbržnosti ludizma i karnizma. Osnovno pitanje — šta je poezija? — Makarovičeva postavlja još radikalnije — šta je pesnik, kako on postoji u svetu koji se otvara od sebe samog? Svet se kroz svoju surovost otkriva, isijavajući zlo:

Jutro proždire juče,
Vetar je među ljudima.
Četvrtak je popodne
a sa gore zvuk zvona.

(Zvona)

U tom svetu, svetu zla, svetu dvostruko-jednostrukom, u kojem se pesnička reč javlja kao poslednje utocište svetog, neotkrivenog, mogu se kazivati samo istine koje govore o praznini. Jesi i nisi — te dve krajnosti ponavljaju se kroz čitavu zbirku, u svakom je stihu u prvom planu ta želja, strasna želja za spajanjem, želja koja se ne može ostvariti: spojeno, sjedinjeno, stopljeno je uvek znak konvencije, klizanja naniže. U sveti pol poezije zasejan je strah: strah pred sobom, strah pred postvarivanjem, pred lošećanjem vlasništva nad samim sobom, onakvog vlasništva kakvo čoveka oduzima od drugih (socijese — društva — i pojedinca) i predaje ga njemu samom — njegovom izvornom egoizmu. U pesmi *Stika na ottaru* govorio: »Brat mi je vatra, voda sestra/«: svakog spajanje i poistovećivanje s jednim ili drugim nužno mora, zbog surovosti nastajanja i postojanja ovog sveta, ukinuti ono drugo. Kad se čovek pesničkim govorom, kao autentičnim izražavanjem ovog sveta, opredeljuje za jedno, istovremeno se opredeljuje i protiv drugog. On je sam, ma kako pokušavao da nađe svoju dopunu. Ostaje u susedstvu suseda — gore — čija se tamna senka diže iznad nas i iznad celog našeg života. Znamo za nju, a ne poznajemo je, prepusteni smo joj, a ceo život (uzalud) bežimo od nje. Stalno kontrastna, isprekidana u sebi, u borbi sa samom sobom, u bekstvu od jezika konvencija, pesma izražava takvu moć koja nas povremeno začuduje: Svako je — kako poručuje pesma *Lovac* — jedanput žrtva, progonjena divljač, drugi put »lovac na ljudi«, onaj koji uništava, briše, onaj koji je taj drugi, nedostizni a uvek željeni pol čoveka. Imati vlast i imati moć brisanja: to poručuju gorke i preteće pesme iz zbirke *Sused je gora*. A upravo svest o opštosti — svako može biti, u svakom se skriva *lovac na ljudi* —

određuje ovoj zbirci pesama mesto koje ima celokupna poezija Svetlane Makarović: otvara nam svet koji spava u nama, otvara nam ga kroz svest o smrtnosti i ništavnosti u kojoj se odvijaju ljudske delatnosti. Ona saopštava i nešto osnovno o čovekovom opredeljivanju »za« ili »protiv«: u određenim osnovnim i krajnjim položajima ljudske egzistencije je »za« ili »protiv« tako reći isto. Poezija otkriva tu izvornu moć koja (još) može da govori o toj čovekovoj stvarnosti koja se u savremenom svetu tako skrila da čoveka stalno odvodi u nerazumne, »logične« postupke.

Zelja nam je da ova zborka pesama uskoro bude odgovaraće prevedena na srpskohrvatski jezik, pošto ona svojim specifičnim, a istovremeno i opštim, jezikom govori i dopire daleko izvan granica sredine u kojoj je nastala.

Na slovenačkog preveo:
Jaroslav Turčan

BORIS JUKIĆ: »ZAČARANI DVORAC«

Piše: Denis Poniž

Prvenac Borisa Jukića *Začarani dvorac* otvara mladoj slovenačkoj prozi sasvim nove mogućnosti, kako sadržinske tako i formalne. To je prva misao koja obuzima kritičara kad pročita tu neobičnu, ljudskim sudbinama nabijenu poruku koja spaja elemente tradicionalne pripovedačke tehnike, koji vuku koren još iz romantizma (autor »slučajno« pronalazi tekst nepoznatog pisca i priređuje ga za štampu), s modernim pripovedačkim tehnikama: introspekcijom, retrospekcijom, unutrašnjim monologom; crvena nit koja povezuje sve elemente je ostra naturalistička pripovest kakvu znamo iz nekih dela Petra Božića ili iz romana *Jožef ili kasno otkrivanje raka* Jožeta Snoja. Ono što privlači najveću pažnju i otvara niz pitanja je Jukićeva želja da napiše »univerzalni« tekst, tekst ne samo o našem, nego o bilo kom ljudskom vremenu: pripovetka tako postaje nekakav teater mundi, gde lica, mada ih vidimo prikazana pre svega u našem vremenu, koje je vreme prikrivene, sterilne, sintetičke smrti, u vremenu idolopoklonstva određenim simbolima (seksualitetu, misterijama).

СВАКОГ 10. И 25. У МЕСЕЦУ У КИОСЦИМА ШИРОМ ЗЕМЉЕ

Књижевна реч

Најбољи начин да дођете до Књижевне речи је годишња претплата од 300 динара на жиро-рачуун Књижевне омладине Србије, Београд бр. 60805-678-10397. Уплатом одговарајућег износа за 1981. годину обезбедићете редовно добијање листа.

КР ПРЕТИПЛАТА

11000 БЕОГРАД
Маршала Тита 16
тел. 657-737

ПРЕТИПЛАТА НА 23 БРОЈА ЗА 1981. ГОДИНУ ЈЕ 300 ДИНАРА
— ЗА ПРАВНА ЛИЦА И ИНОСТРАНСТВО 600 ДИНАРА. БРОДЕВЕ
БЕТЕ ДОБИЈАТИ РЕДОВНО.

СВОЈИМ ПОТПИСОМ ТАРАНТУЈЕМ ДА БУ ИЗНОС ГОДИШЊЕ ПРЕТИПЛАТЕ ОД 300 — ПОЛУГОДИШЊЕ 150 ДИНАРА, ЗА ЧЛАОНЕ КЊИЖЕВНЕ ОМЛАДИНЕ СРБИЈЕ — 200. — (ЗА ПРАВНА ЛИЦА И ИНОСТРАНСТВО ДВОСТРУКО) УПЛАТИТИ НА ЖИРО РАЧУН КЊИЖЕВНЕ ОМЛАДИНЕ СРБИЈЕ, БЕОГРАД БР. 60805-678-10397.

(име и презиме)

(адresa на коју ходите да се шаље лист)

М. П.
(датум) (потпис)

ПОД ИСТИМ USLOVIMA MOZETE SE PRETPLATITI I ZA 1982.

alnost, nasilje, generacijski konflikti, konflikti među pojedinim slojevima, surogati religije, omama, masovne psihoze i histerije), postaju nadvremenska, postaju lica koja možemo uvrstiti u prošle ili buduće periode.

Za razliku od nekih mlađih prozaista (Kalčića, Gradišnika, Filipčića), Jukić ne zalaže u svet fantastike, iako moramo reći da je dvorac, taj tajanstveni, kafkijanski opisani prostor, gde suština dolazi sama sebi — kroz duga, mučna, jezivo sudbinska umiranja staraca i starica — ipak i odsjaj fantastike, prividnosti snova kroz koje svako prolazi. Dvorac omogućava i istovremeno uništava junake; bivši mlađi junak koji dolazi da u dvoru umre „otvaraće mesto za novog mlađog junaka — ovaj put je to autor — i obnavlja onu prevaru koja je karakteristična za celokupnu evropsku romanesku prozu i iskazana poznatom i u Sloveniji prihvaćenom i istraženom formulom »putovanje je završeno, put otpočinje«. Realističko odslikavanje te formule i tog romaneskog principa naravno da nije moguće, ali je moguće relativizirati i problematizirati junaka, a time i pripovedanje: između privida i stvarnosti nema one sudbinske razlike koja je blokirala klasičnog junaka, jer su privid i stvarnost samo dva oblika istog: sam put može da postane čista strategija, čista fikcija, gol načrt; stvarnost kao polje zbivanja više nije potrebna ili može biti samo (fantastični, nadrealni, vanzemaljski, alegorični) prostor autorove volje, kao što je karakteristično i za Jukićevu pripovedanje. Kako nas stvarnost svojim iskustvom više ne ograničava, kako nismo »dužni« da pripovedanje uporedjujemo sa stvarnim iskustvom, možemo se, naravno drugačije, slobodnije otvoriti toj Jukićevoj satansko-svetiteljskoj dogovorstini, u kojoj dominira alegorijski sukob mladosti sa starošću — smrću.

Karakteristično je to što Jukić pokušava da shvati pre svega konačnost, nemogućnost prevaziđanja smrti, ako ostaje »veran« i životu: u našem je slučaju to (sačuvati, spaseni, ponovo oživljeni) rukopis, koji je u takvom usmernenju — kroz život u smrt — garancija za život, za postojanje drugog pola. Zato u Jukićevih staraca tako divlje, ludački, zaneseno do kraja plamti poslednji tračak života, zato je sukob sa smrću tako tragičan, tako potresan — jer je opisan upravo putem erotskih pokušaja koji po nepisanom pravilu pripadaju mlađima; kad starci doživljaju svoju (fiktivnu?) seksualnost, svoje orgijskične seanse, oni upravo potvrđuju (svou) smrt. A smrt nije samo filozofski pojam, čista ontološka kategorija; ona je niz dugih, podrobnih opisa umiranja i sahranjivanja staraca, gde do najvećeg izražaja dolazi Jukićeva pripovedačka spretnost, jer efikasno prepiše elemente meditativnog pripovedanja s naturalizmom i elementima automatskog pisanja u nadrealističkom maniru.

I na nivou leksike Jukić ume da upotrebi neke slengovske i dijalektske izraze koje utiskuje u pripovedanje, ponekad sasvim različito od sintaktičkih normi, slično kao Uros Kalčić u svojim prozama iz zbirke *Mehika*. Posebna vrednost Jukićeve pripovetke je njena neizmerna intenzivnost, nabijenost prepletanjem, međusobno dopunjavajućim značenjima koje pred čitaoca donose prividno sasvim svakodnevne reči, sintagme i fraze. Jukićeva pripovetka ne govori samo o fabuli i njenim određenim slojevima, o određenom svetu koji počinje da nas privlači, koji nas iznenada sasvim zarobi, jer je u njemu sadržano istorijsko iskustvo svega prošlog; ona otvara i lepezu pitanja o sopstvenoj genezi, pre svega s obzirom na pitanja eksplisirana na početku ove recenzije. Pripovedanje iz *Začaranog dvorca*, za razliku od ludističkih proza koje su »smisao« tražile pre svega u što preciznijoj i što duhovitijoj analizi sloja jezika, traži »smisao« (svoj i opšti) ponovo u odnosima između pojedinih delova fabule: lica iz Jukićevog dela (koja autor, koristeći princip dramske tehnike, razvrstava u posebnom popisu na početku knjige) nisu samo nosioci određenih posebnih, subjektivnih osobina, nego ona i uspostavljaju trajanje zbivanja, oblikuju svet koji autor s čitavom njegovom sudbinom stavlja uz dvorac.

Jukićeva proza neprestano postavlja pitanja o svojim korenima — o prvom zapisu, prvoj reči koja omogućava trajanje nekog (književnog, estetskog) vremena koje je, kako nam saopštavaju njegove ličnosti, zauvek sahranjeno. Svet (pripovedanja) nije pravolinijski i njime ne vladaju (književne) konvencije, pa svaka ličnost može biti glavni junak, a glavni junak može biti svaka ličnost koja se u delu pojavljuje. Obeleženost je obostrana i u njoj počiva suština same pripovetke, savremene književnosti: ona ne saopštava ništa tako uzvišeno, neuobičajeno potrebno, što već odavno nije deo našeg sveta. Jukićeva priča bedu samu naziva njenim pravim imenom, pri čemu ne pokušava da se digne na pijedestal nečeg nadrazumskog ili nadosećajnog, ukratko, ona ne pokušava da, kao klasična književnost, svojim ideo-loškim zahvatima utiče na tok zbivanja ljudskih sudbina. A na osnovu preneca, koji je to samo po mestu na kojem se javlja (zbirka *Putevi mlađih*), može se osjetiti posebna želja da književnost, da savremena prozna pripovetka počne govoriti jezikom koji bi stvarima ostavljao njihova značenja, mada se više ne pitamo šta se događa nego kako se pred nama otkriva svet određenog iskustva koje putem čitanja možemo uporediti sa sopstvenim. Jukićeva proza tako ponovo uspostavlja već skoro izgubljeni dijalog, pri čemu putem semantički nabijenog, bravurognog jezika otvara sebe problemima književnosti, njene sudbine i njenog značaja u svetu u kojem je (za)pisana reč samo jedan od oblika hronikalnog opisivanja suštine i postojanja.

Sa slovenačkog preveo:
Jaroslav Turčan

SVAKOG MESECA U KIOSCIMA I KNJIŽARAMA

POLJA

POLJA ĆETE NAJREDOVNIJE DOBIJATI AKO
UPLATITE GODIŠNJI PRETPLATU OD 150 DIN.
NA ŽIRO RAČUN 65700-603-6324 NIŠRO DNEVNIK,
OOUR REDAKCIJA, ZA POLJA

pretplatite se i vi na polja

PRETPLATNI ODSEČAK

ČASOPIS POLJA
Katolička porta 5/II
21000 Novi Sad

Administracija: Dnevnik, Bulevar 23 oktobra 31
Preplata za 12 brojeva je samo 150 dinara. Biti će vam biti uručivani redovno.
Svojim potpisom obavezujem se da ću iznos godišnje preplate uplatiti na žiro račun 65700-603-6324, NIŠRO DNEVNIK, OOUR Redakcija (sa naznakom za »Polja«)

(ime i prezime, odnosno naziv ustanove)

(adresa na koju želite da vam se šalje
časopis)

(mesto i datum)

(potpis)

Saopštenje uredništva

Zbog prezaузетости на redovnim poslovima, član uredništva Jovan Delić zamolio nas je da ga oslobođimo uredničkih obaveza, zaključno s jun-julskim dvobrojem. Uvažavajući navedene razloge, zahvaljujemo se J. Deliću na dosadašnjem doprinosu u uređivanju časopisa, želeći mu mnogo uspeha u daljem radu i nadajući se da će se njegova saradnja s POLJIMA na odgovarajući način nastaviti.